

**Поети-декабристи
в Ярмолинцах**

Ярмолинецька центральна району бібліотека
Красназнавчий відділ

Поети-декарбисти в Ярмолинцях

(розвідка)

Ярмолинці, 2016

ББК

П41 Поети декабристи в Ярмолинцях: інформаційне видання/
укладач В. Москаленко. – Ярмолинці, 2016. – 16 с.

Це інформаційне видання являє собою розвідку діяльності поета-декабриста В. Ф. Раєвського та його революційного гуртка «Залізні персні», який був створений в Кам'янці-Подільському та Ярмолинцях.

*Пора друзья, пора воззвать
Из мрака век полночной славы,
Царя народа дух и нравы
И те священны времена,
Когда гремело наше вече
И сокрушало издавеча
Царей кичливых рамена...*

Раєвський народився 28 березня (8 квітня) 1795 року в слободі Хворостянка Старооскольського повіту Курської губернії. Батько – курський поміщик, відставний майор Феодосій Михайлович Раєвський, старооскольський повітовий предводитель дворянства. З 1803 по 1811 роках Володимир виховувався в Московському університетському пансіоні. У 1811 році його було зараховано в дворянський полк при 2-му кадетському корпусі. А через рік 21 травня Володимира Раєвського було випущено прапорщиком у 23-у артилерійську бригаду. Став учасником франко-російської війни 1812 року.

Серед тих, хто відзначився у битві під Бородіно, був 17-річний прапорщик Володимир Раєвський. В історію він увійшов як поет, друг Олександра Пушкіна та «перший декабрист», адже був ув'язнений ще в лютому 1822 р. - задовго до повстання на Сенатській площі в Санкт-Петербурзі. Яскрава сторінка біографії Володимира Федосійовича пов'язана з Кам'янцем-Подільським. Це організована ним у місті співдружність однодумців під умовною назвою «Залізні персні».

Про Бородінську битву Володимир Раєвський писав у спогадах: «Про власні почуття я скажу тільки одне: якщо я

чув далеко гул гарматних пострілів, тоді я був сам не свій від нетерпіння, і так би перелетів туди... Полковник це знав і тому, де потрібно було послати окремо офіцера з гарматами, він посилав мене». Під Бородіно Раєвського відрядили з двома гарматами в місцевість під назвою Горки. Нагородою за мужність і вправні дії юного Раєвського в цій битві стало вручення йому золотої шпаги з написом «За хоробрість». А далі були нові битви й походи, нові нагороди: орден Анни IV ступеня, звання підпоручика, а 1813 р. - і поручика.

Володимир Раєвський взяв участь у закордонних походах 1813-1814 років. Перебування в Європі справило на нього величезне враження. За свідченнями самого Раєвського: «Закордонне життя відкривало перед здивованими очима нові, величезні горизонти і всю глибину наших внутрішніх невпорядкованостей: гніт кріпосного права, приниження особи, жорстокість вдачі, з'єднану з неуцтвом... Армія, розбещена перемогою і славою, замість обіцяних нагород та пільг, підкорилась нечуваному гніту. ...такі начальники, як Рот, Желтухін і десятки інших, забивали солдатів палицями; бойових офіцерів витісняли зі служби, нові набори... виявляли глухе нарікання...».

У листопаді 1814 р. Володимир Раєвський повернувся в Росію із закордонного походу. В 1815-1816 рр. Він був ад'ютантом командувача артилерією 7-го піхотного корпусу, що розміщувався в Кам'янці-Подільському.

Його діяльність, відомого декабриста, одного із зачинателів декабристської поезії, тісно пов'язана з історією Подільського краю. В 1816 році в місті Кам'янці-Подільському був розквартирований один із полків 2-ої

армії, в якій служив офіцером Раєвський. Тут, в місті Кам'янці-Подільському, він організовує політичний офіцерський гурток і на відзнаку "священної" дружби члени гуртка носили особливий залізний перстень - символ політичного союзу. Крім Раєвського, залізні персні носили ад'ютант корпусного командира, штабс-капітан Приклонський, підполковник Кисловський, штабс-капітан у відставці Губін, губернський лікар Диммер.

У гурток «Залізні персні» ввійшли прогресивно настроєні офіцери та представники інтелігенції, які ставили собі за мету боротись за вільні права людини, за свободу, протицарського деспотизму. На початку 1817 року, Володимир Раєвський, перебував деякий час у справах служби в Ярмолинцях, де також був створений гурток «Залізні персні».

На жаль, збереглося дуже мало документів, які б розповіли про практичну діяльність цього гуртка. В нашому розпорядженні є лише послання Раєвського до Приклонського і Кисловського, які стверджують, що в місті Кам'янці-Подільському існував гурток молодих вільнодумців.

Серед рукописів поета-декабриста збереглась "Ода другу", датована 1816 роком. В ній поет говорить про те, що не треба йти за покликом почуття – людина існує для іншої, більш високої мети, ніж особиста втіха. Сенс життя - в служінні суспільству, в постійних турботах про його поліпшення.

В "Послании П.Г. Приклонскому", написаному в 1817 році, в містечку Ярмолинці, Раєвський дає різку критику вельмож, "невежд и глупцов", хоч вони і з титулом князів

ПОСЛАНИЕ ПЕТРУ ГРИГОРЬЕВИЧУ ПРИКЛОНСКОМУ

Мой друг! взгляни кругом на наш подлунный свет:
От трона царского до хижины убогой -
Везде увидишь след богини быстроногой,
Но постоянного для ней приюта нет.
Чем выше здание - тем ближе к разрушенью,
Опасен скользкий путь титулов и честей,
Опасны милости и дружество царей -
Кто ближе к скипетру, тот ближе к ниспаденью!
Как часто видим мы невежду и глупца
С титулом княжеским, в заслугах, уваженьи,
Который с гордостью бросает взор презренья
На долю скромную и бедность мудреца.
Но тратит ли, мой друг, мудрец свои надежды
Фортуне вопреки покоем обладать?
Нет, тою же стезей он скрылся от невежды
Под кров беспечности о слабом сострадать!
И в рубище Солон дал Крезу наставленье,
Как смежны счастье и слава с нищетой,-
Пред Киром на костре от смерти роковой
Спасло нежданное счастливица предреченье.
Лишенного очей, в темнице и цепях
Зри Велизария и с ним превратность рока...
Давно ль Наполеон, полсвета бич и страх,
Мечтал оспаривать и власть и силу бога?
Где ж гром его побед?.. Фортуна за собой
Триумфы, почести и славу удалила.
Нет постоянного для смертных под луной,
Превратность - жребий наш, а верное - могила!..

Крім «Оди другу» Раєвський перебуваючи на Поділлі, пише «Послание другу» і «Мое прости друзьям» (Кисловському і Приклонському). В останньому говориться:

*Свободные друзья!
Вот вам моя рука,
Что свято помнитъ буду
Союз сердец святой.*

Не витерпівши аракчеївського режиму, Раєвський 30 січня 1817 р. подає у відставку, але через півтора року, 2 липня 1818 р. Знову повертається і спочатку служить в 32-му єгерському піхотному полку в Бесарабії, потім в Малоросійському кирасирському полку. Раєвський вирішив повернутись в армію на цей раз, щоб рішуче вести боротьбу з аракчеєвськими порядками.

У 1820 р. в м. Тульчині Подільської губернії Раєвський вступає в члени Союзу благоденства. В таємне товариство він іде, як впевнений борець проти самодержавства і розвиває активну діяльність. Восени 1820 року поет-декабрист іде в Кишинів, де з Михайлом Орловим фактично очолює філіал таємного товариства. Тут Раєвський зустрічається з О. С. Пушкіним. Між ними проходять часті зустрічі, постійні розмови і гарячі суперечки. "Тут не було карт і танців, - розповідає в спогадах І.П. Ліпранді, - а йшла іноді дуже гамірна бесіда, суперечка і завжди про щось ділове, а особливо у Пушкіна з Раєвським". Пушкін прислухався до Раєвського, дорожив його поглядами, але,

можна не сумніватися, що і Раєвський дорожив думкою свого співбесідника: диспути збагачували один одного.

22 квітня 1821 року Володимира Федосійовича назначають командиром 9-ї єгерської роти в чині майора. Незабаром він стає членом "Союзу благоденства" (першої організації майбутніх декабристів), згодом – Південного товариства декабристів.

Статут товариства складався з двох частин. У першій, відомій всім членам товариства ("Зелена книга"), йшлося про легальні форми діяльності (освітні та благодійницькі заходи) Союзу благоденства.; друга частина статуту, про яку знали тільки керівники організації, передбачала ліквідацію кріпосницької системи і запровадження у державі конституційного правління (з 1820 - республіки). Більшість членів товариства були дворянами за походженням, брали участь у війні проти наполеонівської Франції і обіймали керівні посади в армії або місцевій адміністрації.

Члени товариства прагнули активно впливати на формування громадської думки. У своїх виступах вони критикували беззаконня судів, деспотизм, аракчеєвські порядки в армії, поширювали вільнодумні твори, а також публікували статті на політичні та економічні теми. У січні 1821 Корінна управа прийняла рішення про розпуск товариства. Найактивніші члени Союзу благоденства увійшли до складу Північного товариства декабристів та Південного товариства декабристів

Декабристи в Кишиневі не могли здійснити своїх намірів. При всьому бажанні підняти солдатів 16-ї дивізії на повстання (командиром дивізії був М. Орлов) і

протиставити одну дивізію проти озброєного самодержавства – це було утопією. Раєвський і Орлов, як і інші декабристи, були далекими від народу.

Раєвський пережив трагедію декабристів ще за чотири роки до повстання на Сенатській площі. Він був заарештований у Кишиневі 6 лютого 1822 року. Про можливість арешту він був попереджений друзями, і це дало можливість знищити деякі документи, що характеризували його належність до товариства декабристів.

Спочатку був ув'язнений в Тираспільській фортеці, де утримувався до січня 1826 року. 21 січня 1826 року був доставлений до Петропавловської фортеці. Понад п'ять років провів Раєвський в одиночному ув'язненні, його кидали із одного тюремного замку в інший, його судили в трьох різних комісіях. Але зламати залізну волю, мужність і стійкість борця-патріота царським катам не вдалось.

15 жовтня 1827 року Раєвський був засуджений до позбавлення чинів, дворянства і висланий в Сибір. В далекому селі Олонки Іркутської губернії він прожив до кінця свого життя. Дні його проходили в наполегливій праці, у важкій боротьбі за існування, за шматок хліба. Він займався хліборобством, городництвом, дуже близько зійшовся з простим людом села.

На засланні Раєвський одружився з місцевою селянкою Євдокією Мойсеївною Середкиною, яка народила йому дев'ятьох дітей: Костянтина, Олександра, Віру, Софію, Юлія, Олександра, Михайла, Валер'яна та Вадима. Незважаючи на важкі умови життя, поет-декабрист зберігає до останнього подиху кипучу енергію і постійний інтерес до

насущних політичних проблем. Раєвський і в Сибірі пише вірші.

Згідно з маніфестом від 26 червня 1856 р. про амністію, йому і дітям даровані права спадкового дворянства і дозволено повернутися в європейську частину Росії, зі встановленням секретного нагляду. 1858 року на короткий час Володимир Раєвський приїхав у європейську частину Росії, а потім повернувся до Сибіру.

Помер декабрист 8 липня 1872 р. у с.Малишовка, похований в Олонках. Він був першим декабристом, що постав перед царським судом. Його політична боротьба, як і поетична творчість, увійшла в славу сторінку історії руху декабристів і в їх громадянську вільнолюбну поезію. І ще залишила свій слід в історії Ярмолинець.

Література:

- Українська радянська енциклопедія. — 2-ге вид. — Київ, 1983. — Т. 9. — С. 271.
- Радянська енциклопедія історії України. — Т. 3. — С. 523.
- Мацько Віталій. Літературне Поділля. — Хмельницький, 1991. — С. 59.
- Письменники Хмельниччини: Бібліографічний довідник. — Хмельницький, 1989. — С. 83-84.
- Теслик А. Першому декабристові // Прапор Жовтня. — 1976. — 24 липня. — С. 4.
- Бурлачук Фока. Тираспольський в'язень // Україна. — 1987. — 26 квітня (№ 17). — С. 19—20.
- Казьмирчук Г. Д. Декабристи на Поділлі // VIII Подільська історико-краєзнавча конференція. Тези доповідей. Секція історії дожовтневого періоду. — Кам'янець-Подільський, 1990. — С. 45—47.

Інформаційне видання

Поети-декабристи в Ярмолинцях

Відповідальна за випуск:

Гриб М.А. – директор Ярмолинецької ЦБС.

Комп'ютерне опрацювання:

Москаленко В.М. – бібліограф-краєзнавець.

Підписано до друку 2016р. Формат 21х14,7

Папірофсетний. Друкізографією. Наклад 14 примірників.

Віддруковано з готового оригіналу – макета Ярмолинецької ЦБС

